

kejša, in Ana Krasjanova s ciklom božičnih slik v precej gladkih verzih.

Kakor drugi, ki jih je bilo mnogo manj dobrih, se narodu gotovo priljubi tudi letošnji „Koledar“, kateri nam boji skozi prihodnje leto naš vsakdanji tovariš!

VI. K.

Domači vrtnar. Gospodarjem in gospodinjam v pouk spisal Janez Koprivnik, izdala družba sv. Mohorja v Celovcu. — To je naj-novejša slovenska knjiga o vrtnarstvu. Naše slovstvo je še zelo revno na tem polju; če se ne motimo, po G. Pirčevem „Vrtnarstvu“ iz l. 1888. ni izšla do letos nobena slovenska knjiga, ki bi se bavila s tem predmetom. Zato se ne smemo čuditi, da je ta stroka našega narodnega gospodarstva še malo napredovala. Če pogledamo vrtnarstvo pri drugih narodih, n. pr. pri Holandcih, vidimo, kako smo zaostali. Sploh imamo narodno-gospodarskih del še malo, a tudi ta, kar jih imamo, ne ustrezajo vsestransko. Splošno bi se smelo reči, da se naši pisatelji premalo prilagojajo dejanskim našim razmeram in njih knjige so pisane preveč teoretično. Ta nedostatek je izkušal gospod pisatelj popraviti in je obrnil posebno pozornost na praktično obdelovanje vrtnih rastlin. Knjiga je razdeljena še precej pregledno. Najprej govori v splošnem delu o vrtu sploh, o njegovi legi in zemlji. Ta del je precej kratko obdelan, ker je mogoče podati samo nekaj glavnih naukov o napravi vrtov; kajti nihče se ne more popolnoma držati vzorcev, ampak vsakdo si napravi vrt, ki odgovarja njegovim razmeram. Zato g. pisatelj nepotrebno govori na str. 6. o trapezovih in trapezoidovih vrtnih oblikah. Zadovoljni smemo biti, če se gospodar pri napravi vrta drži splošnih naukov, ki jih podaja knjiga. Umestno pa bi bilo, da bi gospod pisatelj v tem delu kaj več povedal o pomenu vrtnarstva in pokazal koristi, ki bi jih ljudstvo lahko imelo od njega. Natančen in obširen je drugi del knjige, ki obsega opis vrtnih rastlin, njih pridelovanje in vporabo. Razporejen je po posamnih rastlinah, ki jih opisuje najprej splošno in potem posamič po raznih vrstah. Zanimivo je, da omenja vsaj pri glavnih vrstah, kako so se razne rastline razvijale iz prvotno divjih zelišč, se razplojevale in pozlahntnile, kar dela knjigo bolj zanimivo. Vsako gospodinjico n. pr. bo zanimalo, kako se je naše navadno zelje razvilo iz divjega kapusa, ki še zdaj raste po pečinah okoli Sredozemskega morja (stran 20.). Videč, da vrtnarstvo največ vsled tega ne napreduje, ker ljudje ne znajo obdelovati, pisatelj vedno in vedno poudarja obdelovanje. Posamne rastline opisuje le toliko, kolikor zadostuje za obdelovanje, ker sicer bi

iz vrtnarske knjige nastala botanika. Rastline opisuje po vrstah. Najprej zelenjadne rastline z njihovimi podvrstami: kapusnice, salate, špinacnice, koreninke, čebulnice itd. s posebnim ozirom na pridelovanje in vporabo, nato sadno drevje (prilnikovo drevje) in jagodičevje, lepoticne rastline in trsje, ki je sicer obdelano bolj na kratko, a za domači vrt dovolj natančno, ker tukaj more biti trsju odmerjen le majhen prostor, na koncu knjige pa dobi tudi čebelar nekaj podatkov o vzgoji čebel. Knjiga je pisana marljivo in skrbno, a zdi se nam, da je preozek obseg tvarine, ki jo je obdelal g. pisatelj. Na vsak način spada v obseg vrtnarstva tudi sadjereja, in tej je v knjigi odločen prav majhen prostor. Le prilnikovo drevje je na kratko obdelano, nič se pa ne omenja navadno sadno drevje; a ravno sadjereja daje našim kmetom največ dobička, ki ga dobijo iz vrtov, in ta bi se gotovo podvojil, ko bi se sadjereja bolj gojila. Saj moremo opazovati na premnogih krajih, da se ravno sadjereja popolnoma zanemarja in se ne stori dosti več kakor to, da se jeseni zrelo sadje otrese. G. pisatelj je imel pred očmi lepo urejen vrt z gladkimi stezicami, čebelnjakom ob strani in uto v kotu, kakršni se nahajajo po mestih in trgih, toda na kmetih jih je malo. Vrtnarstvo s samo zelenjadjjo in cveticami se dá gojiti le po mestih in v okolici, kjer se lahko razpeča; kmetskemu ljudstvu pa, ki mu prometna sredstva niso tako pristopna, donaša vrt glavni dobiček s sadjerejo. Lepoticne rastline so obdelane dovolj obširno. Pisatelj pravi sam, da ni imel namena opisovati vrtov, ki so namenjeni v prvi vrsti zabavi, zato je izkušal tudi kolikor mogoče okrajšati opisovanje lepoticnih rastlin, a vendar je tvarina narastla. Velike težave so pri rastlinstvu s terminologijo, ker manjka slovenskih izrazov. Kolikor je bilo mogoče, se je držal pisatelj izrazov, ki so že vsaj deloma udomačeni, nekaj pa je vpeljal takih, ki so sicer znani po posamnih krajih, a splošno v rabi še niso. Nekateri so dobri, kakor n. pr. g n o j a k, zemljo p r e l o p a t i t i, l o n č n i c e (cvetlice v loncih), g o v e j š č a k (goveji gnoj, v rabi med ogrskimi Slovenci), p r e č i n j e n a p r s t itd. Želeti je, da bi naši gospodarji in gospodinje, ki jim je knjiga namenjena, „Domačega vrtnarja“ prav pridno vpraševali za svet.

M. K.

Bogumil Vošnjak. **Zapiski mladega potnika.** Gorica, 1903. Tiskala tiskarna A. Gabršček. Str. 402. — S posebnim zanimanjem smo vzeli v roko to novo knjigo. Bili smo radovedni, kako sodi naš „mladi potnik“ o

krajih, o katerih pri nas nismo doslej čitali sodbe iz peresa laikov. Njegova pot ga vede po Rimu in po solnčni Italiji, potem pa dalje čez morje v sveto deželo, odtod v Egiptet in čez morje nazaj.

Potopisec ima najlažjo in najtežavnejšo nalogo. Nič lažjega ni, nego z „Vodnikom“ v roki popisovati, kdaj in kako je kdo sedel v voz in kako je jedel v gostilni. Velika večina potopisov nam podaje samo take brezpomembne zapiske, ki so morda za pisatelja silno zanimivi, ki pa nimajo nobene važnosti za človeštvo.

A velika umetnost je, z nekaterimi kratkimi črtami karakterizirati kraj, ki ga je potnik videl, označiti ljudstvo, ki ga je srečal. Stotisočeri ljudje gredo mimo njega, a pravi potopisec mora spoznati lastnosti posameznikov, se mora vglobiti v ves način njihovega domačega in javnega življenja, da potem najde skupno črto za fiziognomijo celega naroda.

G. Vošnjak se je vrlo potrudil, da nam poda tako sliko. Vsak potopisec pa — to vem iz lastne izkušnje — se silno težko izogne dvema nevarnostima. Prva je ta, da potnik popisuje le svoje subjektivne občutke, ki temelje na nepopolnem opazovanju in ne odgovarjajo istini, druga pa je ta, da potnik bagatelizira to, kar hoče pikantno opisati.

G. pisatelj pravi sam o svoji knjigi: „Kakor žurnalista, ki popisuje to, kar je stotisoč oseb videlo, podal sem jaz nekoliko vtisov iz krajev, ki danes niso več neznani... Bil sem tako nekako poročevalec, novinar, ki poroča o tem, kar je mnogo ljudi videlo. Zadovoljen sem, ako se mi priznava, da se kažejo v teh „Zapiskih“ vrline kolikor toliko spretnega ali vestnega žurnalista.“

Tej želji lahko ugodimo, kajti priznavamo gospodu pisatelju, da nam je podal mnogo več, nego smo pričakovali po tej izjavi. Gospod pisatelj ni le beležil dogodkov in predmetov, ampak jih je hkrati porabil, da z njimi izrazi svoje svetovno naziranje.

Bilo je zame jako zanimivo primerjati svoje vtiske s pisateljevimi, ker so mi znani kraji, ki jih popisuje velik del te knjige. In reči moram, da se v mnogih stvareh vjemam z njegovo sodbo, in sicer bolj takrat, kadar sam sodi, kakor pa kadar citira kakega Herderja ali Goetheja.

Vtiski, ki jih je dobil g. pisatelj v Rimu, se pač osredotočujejo v sledečih sodbah: „Kupola Michelangela (nad cerkvijo sv. Petra) presega pač po svoji grandioznosti, krasnih, predivnih obrisih in po svoji smeli lepoti vse stavbe, katere je ustvaril človeški duh“ (str. 147.)

Tudi umetniški okus g. pisatelja je našel v Rimu svoj ideal: „Kedar stopimo pred Michelangelovega Mojzesa, čutimo, da ga je izklesal titan, ki si je v svesti, da ima v sebi dušo in duševno moč kakega Mojzesa. Osupnjeni smo, ali soha nas ni očarala na prvi pogled, kakor freske v stancih. Treba se je pa le muditi nekoliko časa pred njo, in uverjeni bomo, da nikaka skulptura moderne dōbe ne more tekrovati s tem očajkom.“ (Str. 148.) Za pisatelja je značilno, da mu je najbolj ugajal trmasti, orjaški, siloviti duh Michelangelov. Hvaleč Michelangela, hvali samega sebe in svoj okus.

Da bi bil Ciceron „ničla“ (str. 18.), tega ravno ne moremo trditi, dasi priznavamo, da naši klasični filologi kot nepresežno časté vse, kar je starega, dasi bi bilo isto v današnjih dneh popolnoma vsakdanje in se tudi starim Rimljanom samim najbrže ni zdelo tako važno. Da je „katoliška religija prijetna, poletna religija“ (str. 21.) vzamemo radi na znanje, ker se ji tudi nasprotno očita. Pripovedke o bujnih gostijah renesanškega Rima, o zlatih krožčkih v palači Chigi, ki so jih baje po obedu metali v reko (str. 94.), se pač ne smejo vzeti tako resno, kakor tudi niso resni kronisti tedanjih časov, senzacij željni humanisti, ki so rodbini Borgijev (str. 106.) na vest naložili še mnogo več, nego je sama zakrivila.

Pisatelju se zdi nedoumno, da Italijani jako cenijo Dunaj (109.) To sem zapazil tudi jaz, in neki umetniško izobražen Italijan, ki je prepotoval vsa glavna mesta evropska od Carigrada do Londona, mi je zagotavljal, da mu je najbolj imponiral dunajski „Ring“. To je pa umljivo. Italijani imajo pač slikovite „piazze“, a njihova po starih načrtih ali tudi brez načrtov zgrajena mesta ne poznajo one združitev prometne praktičnosti modernega časa z arhitektonsko umetnostjo, katera se kaže ravno v omenjenih dunajskih zgradbah jasneje kot kje drugje. In to je, kar Italijanom imponira, kakor nam njihove krasne podobe.

Jako zanimivo karakterizira pisatelj novo „Združeno Italijo“. Čutil sem odkrito zadoščenje ob teh poglavjih, kajti jaz sem dobil popolnoma isti vtisk na svojih večkratnih potovanjih po Italiji. Severni Italijan je industrialen ter ima že razne moderne socialne organizacije in je čisto različen od južnega, ki je še daleč zaostal v sladkem in lačnem brezdnelju svojega gorkega, poetičnega podnebja. Ko sem v Milanu zbiral podatkov o socialnem gibanju italijanskem, sem videl, da tamošnji organizatorji bolje poznajo angleške in nemške razmere, kakor pa južno-italijanske. Severni Italijan je

omikan, južni Italijan je analfabet. Italijanski parlament s svojimi nelogičnimi in vročkrvnimi debatami je zvesta slika te kulturne needinosti. Tudi moderni Rim naredi na prvi pogled vtisk igravca, ki igra svojemu značaju neprimerno vlogo. Pisatelj pravi: „Moderni Rim, ta poslednji stvor romanstva, se pač ne more primerjati niti z antičnim Rimom, niti z Rimom preporoda, niti z Rimom katoliške cerkve. Ta moderni italijanski Rim je najbornejši, najneznatnejši izmed vseh, in pečat dekadence mu je vtisnjen na čelo.“ (Str. 208.) Poseben dokaz za dekadenco italijanstva nudi pisatelju tudi vihravo in nenravno vseučiliško dijaštvo. A jaz sodim, da se naj Slovani nikar

zami videl kristaliziran v eni točki. A v Vatikanu se vidijo dolgi hodniki, molčeče pisarne in resni Švicarji. Kardinale niso vsakomu na razpolago, in v najugodnejšem slučaju se dobi kak monsignor, ki se dá „interviewati“. A ta pove svoje lastne subjektivne nazore, ki se večinoma odlikujejo po onem lojalnem konservativizmu, ki diči vestnega uradnika. Tudi gosp. Vošnjak je našel svojega monsignorja, kakor piše, o katerem pa ne vemo imena. „Papeška diplomacija“ je gosp. pisatelju jako imponirala vsled „nedosežne spretnosti“ in „nenavadne rutine“ (str. 215.) A ta častitljivi monsignor pač ni bil ustvarjen za demagoga; morda bi bil g. pisatelj dobil v Vatikanu marsi-

Domači obrti na Kranjskem: Izdelovanje „suhe robe“ v kočevskih hribih.

ne tolažijo z dekadenco romanskih narodov, kajti dokler je ljudstvo naravno dobro — in tega je na Italijanskem še mnogo — je vedno opravičeno upanje, da se narod povzdigne. Tudi vseučiliščniki italijanski imajo svoja katoliška društva, ki delajo sicer tiho, a vedno intenzivneje in se razširjajo posebno po severno-italijanskih vseučiliščih. To je gotovo znamenje pravnega preporoda.

Pisatelj je bil tudi v Vatikanu. Zanimiv obisk! Popisi žurnalističnih obiskov v Vatikanu, nosijo večinoma znak razočaranja. Toliko se piše o „tajnah vatikanske diplomacije“, o „nitih, ki so napeljane v Rim iz celega sveta“ itd., in zato mika pač vsakega publicista, da bi šel tja in ves katolicizem z vsemi svetovnimi zve-

katerega drugega, katerega državnopravni nazori bi se mu bili zdeli bolj primerni — in nam tudi. Obiskovavci ponavadi iščejo tam odgovora na dnevna vprašanja. A tega ne najdejo, ker je pogled kurije obrnjen bolj v tok stotetij, kakor pa v trenutno sedanost. To je velika modrost centralnih vlad, da prepuščajo sestavnim delom potrebno avtonomijo, da varujejo bistvo enote, ne da bi prikrajševale samostojne delavnosti majnih upravnih skupin. Zato imajo v katoliški cerkvi škofije toliko avtonomijo, da je ohranjena potrebna samostojnost posameznih delavcev in hkrati zagotovljena edinstvo v veri. V tem jasnem stavku je obsežna vsa „skrivnostna diplomacija vatikanska“. Katoliška cerkev ima v Vati-

kanu svojega poglavarja, vez edinosti, a njen sedež je v srcih milijonov njenih udov, kateri vsak po svoji moči delujejo za razširjenje božjega kraljestva. Kdor katoliške cerkve ne prinese seboj v svojem srcu, je ne najde niti v vatikanskih hodnikih, niti v slavni knjižnici, in še manj v dragocenih muzejih.

Ugajala nam je trezna sodba pisateljeva o zavodu sv. Jeronima. Ljudje, ki so doma zamudili važnejše delo, so v resnici preveč govorili in pisali o tem vprašanju (str. 134.)

Tudi o jezuitih piše naš mladi popotnik. V krasni cerkvi „Gesù“ je dobil ta vtisk, da so si „jezuiti skušali s sijajem in razkošjem pridobiti višje sloje“ in da „sovražijo svoje nasprotnike tudi onstran groba“ (str. 168). A g. pisatelj bi bil šel dvesto korakov dalje v cerkev S. Ignazio nasproti borzi, in tam bi bil našel tudi grob jezuita, in ako bi bil hotel iti iz cerkve po stopnicah visoko gori v najvišje nadstropje, bi bil našel skromno kapelico — sobico sv. Alojzija. Videl bi bil lahko tudi tiho delavnico jezuita — zvezdarno Secchijevo in velikansko knjižnico, ki so jo zbrali in uredili skromni učenjaki tega reda. Treba je pogledati vse, preden se izrekajo splošne sodbe.

Sicer pa g. pisatelj ni potoval kot romar, in zato je videl pač to, kar je mamljivo in veličastno, ni pa opazoval — ali vsaj ni zabeležil — mnogih stvari, ki v Rimu spominjajo velikih zmag, katere je krščansko samozatajevanje izvojevalo nad pokvarjeno človeško naravo, in ki so pomenljivejše za zgodovino človeštva, nego vsi umotvori renesanse.

Bilo bi zanimivo, a presegalo bi okvir književnega poročila, ako bi spremljali g. pisatelja še v Sveto deželo. Omenjamo le, da nam je ugajala pieteta, s katero opisuje svete kraje. Sicer izreka semtertje nekoliko dvoumne sodbe, n. pr. da „Jezus ni bil asket“ (str. 213.) — a zapazili smo tendenco pisateljevo, da spravi v sklad nazore modernega človeka s krščanskim svetovnim naziranjem. Razmerje med krščanstvom in antiko (str. 225.) pojasnuje g. pisatelj v plemenitem etičnem smislu, in blagodejna nam je bila njegova izpoved, da veruje v Kristusovo božanstvo. Res: „Kristov nauk je identičen s pravó kulturo“ (str. 289.)!

Dr. E. L.

HRVAŠKA.

KNJIGE „DRUŠTVA SV. JERONIMA“ ZA L 1903.

Poprej kakor pa druga leta je izdalo „Društvo sv. Jeronima“ letos svoje knjige, in prav je tako. Kmalo nastopi čas, ko bodo tudi

kmetiški čitatelji utegnili več čitati in si bodo z lepimi društvenimi knjigami kratili marsikateri dolgi zimski večer. Vsak član dobi letos pet knjig, in sicer:

Nasljeduj Hrista. (De imitatione Christi). Napisao Toma Kempenac. S latinskoga jezika na hrvatski preveo dr. Stjepan Bosanac. 120. Str. XV. + 336. — Poprej kakor mi Slovenci so imeli Hrvatje prevod te zlate knjižice. Prevel jo je že l. 1500. oče hrvatskega umetnega pesništva, slavni Marko Marulić. Tudi kesneje se je ta knjižica mnogokrat predstavljala, saj je tudi hrvaški narod zajemal iz nje mnogo poduka in duševnega krepila. Med najbolj znane prevode iz novejšega časa prištevamo prevod frančiškana Marijana Jaića (leta 1833.), jezikoslovca Frančiška Kurelca (l. 1868.) in duhovnika Mihaela Filetića (l. 1881.). Prevod Kurelčev je sicer lep, vendar ni povsem natančen, a Filetićev je jezikoslovno slabiji. „Jeronimsko društvo“ je zato prav storilo, ker je prevod izročilo znanemu strokovnjaku dr. Bosancu. Njegov prevod je gladek, natančen in tudi jezikoslovno dovršen. Naj bi člani pogostoma čitali to dragoceno knjigo, premišljevali njene zlate resnice in si svoje življenje uravnali po njenih naukih!

Slike iz svakidanjega života. (Dio drugi.) Napisao Vaclav Kosmák. Pohrvatilo Stjepan Žgurić. 80. Str. 156. — Ko je pred dvema letoma izdalo „Jeronimsko društvo“ prvi zvezek črtic in povesti tega znanega češkega pisatelja (on jih je nazval „Kukátka“), so se priljubile kmalo posebno kmetiškim čitateljem. Upajmo, da bodo tudi drugi zvezek, v katerem je enajst povestic, veselo vsprejeli, saj so tudi v teh vse Kosmákove vrline: mično pripovedovanje in dobro poznavanje narodnega in obrtniškega življenja, a iz vseh veje pravi katoliški duh in pisateljeva ljubezen do zatirancev in siromakov.

Pivničarstvo. Napisao Franjo Kuralt, tajnik „Hrvat. slavn. gospodar. društva“. 80. Str. 90. — Slovenske in hrvaške gorice so se zopet pomladile in naši vinogradarji so bili v novejšem času prisiljeni, da napredujejo in stopajo vzporedno z drugimi narodi. A zaostalo je umno kletarstvo, katero je prav važen del narodnega gospodarstva. Gorenja knjiga marljivega našega rojaka naj bi v tem vinogradarjem pomogla in jih poučila, kako si naj uredé kleti in kako poslujejo z moštom in vinom. Knjižica je napisana zelo jasno in porabljivo in bode zato izvestno narodu mnogo koristila.

A. Geikie: **Prirodni zemljepis.** Preveo dr. Milan Šenoa. 80. Str. 78. — „Društvo